

Лауреат Пулітцерівської премії

Для Адама Джонсона — американського романіста й неперевершеного майстра короткого оповідання, професора Стенфордського університету — журналістика та безпосередньо пов'язана з нею пропаганда, її вплив на свідомість людей завжди були предметом наукового вивчення. Роман «Син Начальника сиріт» з'явився 2012 року як результат подорожі до Північної Кореї — країни одного з останніх тоталітарних режимів світу, країни, фотографії поза цензурою чи відвертий журналістський репортаж з якої можуть коштувати життя. У творі, який, за словами критиків, «вважає моторошною достовірністю» і який порівнюють із оруелівською антиутопією «1984», розповідається про цілковито приховане від очей навколишнього світу життя країни, де у XXI столітті безправ'я, голод і страти є буденністю. Перекладений майже двадцятьма мовами, «Син Начальника сиріт» приніс Адаму Джонсону декілька літературних премій та відзнак, найвищою з яких є Пулітцерівська премія за кращий художній твір 2013 року.

Чон До — син співачки, якої він зовсім не пам'ятає, і начальника табору для хлопчиків-сиріт — у дитинстві сам дав собі ім'я, здобувши цим право обирати власну долю в країні, де навіть дихати можна лише так, як визначено безсмертним вченням Великого Керівника. Боєць у темряві тунелів під демілітаризованою зоною, викрадач людей, радист-розвідник на риболовецькому суденці, для маскуванню на грудях замість портрету коханої витатуювано обличчя кінозірки... Однієї ночі в ефірі він чує голос американської мандрівниці-веслувальниці, голос, що стає символом виклику темряві й неволі, кличе на допомогу...

Стати особистим ворогом самого Кім Чен Іра, перемагти в смертельному двобої заради кохання і згоріти в полум'ї цієї боротьби, не залишивши по собі навіть імені, — щоб хоч би на мить відчутися смак ковтка свободи!

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-0502-4

9 786171 205024

СИН НАЧАЛЬНИКА СИРІТ
АДАМ ДЖОНСОН

СИН
НАЧАЛЬНИКА
СИРІТ

АДАМ ДЖОНСОН

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

Лауреат Пулітцерівської премії

THE ORPHAN MASTER'S SON

Adam Johnson

Translated by Hanna Yanovska

A Novel

СИН НАЧАЛЬНИКА СИРІТ

Адам Джонсон

Переклад з англійської Ганни Яновської

Роман

ХАРКІВ **КЛУБ**
2016 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.111(73)
ББК 84.7СПО
Д42

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Це видання публікується з дозволу Ballantine Books,
an imprint of Random House,
a division of Penguin Random House LLC

Перекладено за виданням:
Johnson A. The Orphan Master's Son : A Novel / Adam Johnson. —
New York : Random House, 2012. — 464 p.

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *Тетяна Волошина*

ISBN 978-617-12-0502-4 (укр.)
ISBN 978-0-8129-9279-3 (англ.)

© Adam Johnson, 2012
© Shutterstock.com / Alistair Hobbs,
обложка, 2016
© Nemiro Ltd, видання українською
мовою, 2016
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного
Дозвілля», переклад та художнє
оформлення, 2016

Це художній твір. Усі події та діалоги, а також персонажі, крім відомих реальних осіб, є витвором авторської фантазії, і їх не слід тлумачити як реальних. Ситуації, події та діалоги, пов'язані з відомими особами, — теж вигадані, вони не претендують на опис реальних подій і не змінюють художньої сутності твору. В усьому іншому будь-яка подібність до реальних осіб, живих чи мертвих, є випадковою.

Стефанії —
моєму сонцю,
моєму місяцеві,
моїй зірці й супутнику

Громадяни! Збирайтеся навколо своїх гучномовців, бо ми передаємо важливі новини! На кухні, на службі, у цеху — де б не був розташований ваш гучномовець, зробіть гучніше звук!

Місцеві новини. Наш Великий Керівник Кім Чен Ір давав важливі вказівки робітникам, які поглиблювали русло Тедонгану. Коли наш Великий Керівник напучував операторів землечерпальних машин, усі побачили, що над його головою несподівано зібралася велика зграя голубів і закружляла вгорі, даючи нашому Верховному Головнокомандувачу таку необхідну посеред жаркого дня тінь. Також передаємо нагадування з Пхеньяна від міністра народної безпеки: він наполегливо просить вас, з огляду на розпал голубиноного сезону, ставити сильця та дротяні пастки на віддалі від місць, доступних нашим наймолодшим громадянам. І не забувайте, громадяни: заборона на спостереження за зірками лишається чинною.

Далі в передачі ми поділимося рецептом, який цього місяця переміг у нашому кулінарному конкурсі. На нашу адресу надійшли сотні рецептів, але найкращим маємо

оголосити лише один, і це — суп із гарбузової шкуринки! Але спочатку — похмурі новини зі Східного моря¹, де американські агресори безсоромно граються у війну, зупинивши й пограбувавши північнокорейське рибальське судно. І знову янкі порушили морський кордон Кореїської Народно-Демократичної Республіки, з тим щоб викрасти найцінніше з суверенного корабля, при тому ще й звинувачуючи нас у всіх гріхах — від бандитизму до викрадення людей і жорстокості щодо акул. По-перше, саме американці з їхніми маріонетками і є справжніми піратами морів. По-друге, хіба американська жінка нещодавно не пропливла на веслах півсвіту, щоб знайти притулок у нашій великій країні, у раю для робочих людей, де громадянам нічого не бракує? Уже тільки це можна сприймати як достатній доказ того, що постійні звинувачення у викраденні людей — безглузді й сміхотворні.

А жорстокість щодо акул? На цей закид слід дати рішучу відповідь. Акулу, відомого друга рибалки, єднають із корейським народом давні товариські узи. Хіба ж не акули у власних зубах приносили рибу, підтримуючи тим матросів адмірала Лі під час облоги бухти Окпхо в 1592 році? Хіба не акули спрямували свої сили на те, щоб зробити своїх друзів-людей здоровішими, допомогти в подоланні раку й дарувати їм довше життя? Чи наш командир Га, володар золотого пояса, не вживає миску цілющого супу з акулячих плавців перед кожним переможним змаганням із тхеквондо? І, громадяни, ви ж бачили на власні очі фільм «Істинна дочка Батьківщини» в нашому пхеньянському кінотеатрі «Моранбон»?! Тоді

---

¹ Східним морем у Північній Кореї називають Японське, а Західним — Жовте. (Тут і далі прим. пер., якщо не вказано інше.)

ви, звичайно, пригадаєте ту сцену, де човен нашої народної артистки Сан Мун перекинувся в бухті Інчхон, коли героїня намагалася упередити підступи американців. Ми всі завмерли від жаху, коли прекрасну героїню, безпорадну серед хвиль, почали оточувати акули. Але — чи не впізнали акули з першого погляду істинно корейську скромність Сан Мун? Чи не відчули вони гарячий патріотизм у її жилах і не підняли її на свої плавці, безпечно доправивши на суходіл, де вона змогла долучитися до запеклого бою, який відкинув імперіалістів геть від наших берегів?!

Уже судячи з цих дій і звершень, громадяни, ви маєте зрозуміти, що чутки, які поширюються Пхеньяном, — про те, що між командиром Га і Сан Мун щось відмінне від істинного кохання, — є безпідставною брехнею! Так само безпідставною, як і висадка іноземних посіпак на наші чесні судна, як і адресовані нам вигадки японців про викрадення людей. Чи японці вважають, ніби ми забули, що це вони колись робили наших чоловіків рабами, а жінок — наложницями? І зовсім немає підстав думати, ніби хоч якась жінка кохає свого чоловіка більше, ніж Сан Мун. Чи бачили ви, громадяни, як Сан Мун, пов'язуючи золотий пояс своєму новому чоловікові, зашарілася від скромності й кохання? Чи не збирали вас на площі Кім Ір Сена, щоб ви побачили це на власні очі?

Чому ж ви будете вірити, громадяни? Брехливим чуткам чи власним очам?

Але повернімося до сьогоднішньої передачі: попереду на вас чекає запис славної промови Кім Ір Сена 15 квітня 71 року Чучхе¹ та оголошення від міністра забезпечення

¹ Літочислення Північної Кореї ведеться від народження Кім Ір Сена — 1912 року. Цей рік і називається першим роком Чучхе.

товариша Бука щодо продовження строку служби компактних флуоресцентних лампочок. Але перед тим — музичний дарунок для вас, громадяни: ми радо представляємо вам нову пхеньянську оперну співачку. Великий Керівник дав їй ім'я Прекрасна Гостя. І зараз вона заспіває для вас, патріоти, арії з «Моря крові». Тож повертайтеся до своїх верстатів, громадяни, і подвоюйте темпи виробництва під спів нашої Прекрасної Гості про історію найвеличнішої країни світу, Корейської Народно-Демократичної Республіки!

Частина перша

Біографія Чона До

Мати Чона До була співачкою. Тільки це розповідав про неї батько Чона, Начальник сиріт. Він тримав її фотографію у своїй кімнатці в «Довгому майбутньому». Мати була гарна з лиця — на фото великі очі дивляться кудись убік, із трохи стиснутих губ немовби готове зірватися ще не вимовлене слово. Оскільки всіх красивих жінок із провінції звозили до Пхеньяна, то, вочевидь, з матір'ю Чона До сталося саме так. Справжнім доказом того був сам Начальник сиріт. Ночами він пив, і сироти з бараків чули його плач і голосіння, якісь нерозбірливі спроби домовитися з тієї жінкою на фотографії. Тільки Чонові До було дозволено втішати його й урешті забрати з його рук пляшку.

Як найстарший хлопчик у «Довгому майбутньому», Чон До мав певні обов'язки: розподіляв їжу, приписував кожному нари, перейменовував новоприбулих хлопчиків відповідно до списку 114 Великих Мучеників Революції. І Начальник сиріт серйозно ставився до того, щоб не виділяти з-поміж інших свого сина, єдиного хлопчика в «Довгому майбутньому», який не був сиротою. Якщо в кролятнику було брудно, то на ніч у ньому замикали саме

Чона До. Коли хтось із хлопців намочував нари, саме Чон До мусив відшкрібати з підлоги замерзлу сечу. Чон До не хвалився перед іншими, що він — син Начальника, а не просто дитина, яку батьки «загубили» дорогою до табору 9-27. Коли б хто хотів розібратися, то для нього це було б очевидним: Чон До потрапив до табору раніше за всіх інших, і його ніхто не всиновив саме тому, що батько б нікому свого єдиного сина не віддав. Цілком розумним було припустити, що коли матір хлопця забрали до Пхеньяна, то батько влаштувався на єдину роботу, яка дозволяла йому водночас і заробляти на життя, і доглядати сина.

Найпевнішим свідченням того, що жінка на фотографії — мати Чона До, була та безжальність, із якою Начальник сиріт його карав. Це могло означати тільки те, що в особі Чона До він бачив щоденне нагадування про той непроминальний біль і образу, які відчув, утративши дружину. Тільки батько, який несе в душі таке страждання, може забрати в сина взимку чоботи. Тільки справжній батько, з плоті й крові, може припекти сина розжареною лопатою для вугілля.

Уряди-годи групу дітей переводили з табору на якийсь завод, а навесні люди з китайським акцентом приходили вибирати когось для себе. Або ж будь-хто, здатний нагодувати дітей і піднести пляшку Начальникові, міг забрати їх на день. Навесні вони насипали пісок у мішки для баласту, узимку залізними ломачами збивали кригу біля причалів. У цехах — за миску холодної локшини вигрібали лопатами жирні кучеряві металеві обрізки. А найкраще годували на залізниці: там давали наваристий пряний суп. Якось, прибираючи в товарних вагонах, діти вимітали звідти рештки порошку, схожого на сіль. А щойно спітніли — стали повністю червоні: і руки, і обличчя, і зуби. Потяг був

завантажений хімікатами для фабрики, де виробляли фарби. Кілька тижнів діти так червоними й ходили.

А потім був рік Чучхе 85-й, повені. Три тижні лив дощ, але з гучномовців ані слова не чути було про змиті водою тераси, знесені дамби, про села, які повалилися одне на одне, підхоплені потоком. Армія була зайнята: рятували від повені завод «Сунлі-58», тож хлопцям видали мотузки та багри з довгими ручками, щоб виловлювали людей з річки Чхонджин, поки тих не знесло до гавані. Воду суцільно вкривали дрова й колоди, бочки з-під бензину, діжки від сортирів. На поверхні гойдалися тракторна шина, радянський холодильник. Дітям було чути, як по річковому дну гуркотять товарні вагони. Пронесло мимо навіс від військового фургона, за який відчайдушно чіплялася ціла сім'я. І тут із води висунулася молода жінка з безмовно розкритим ротом, сирота на ім'я Бо Сон простяг їй руку — і його теж забрав потік. Бо Сон прибув до сирітського табору слабким хлопчиком, і, коли виявилося, що він не чує, Чон До дав йому ім'я Ун Бо Сон¹ на честь 37-го Мученика Революції, котрий, як відомо, заткнув вуха землею, щоб не чути звуку пострілів, які він без ліку спрямовував у японців.

Але хлопці продовжували гукати його: «Соне, Соне!» — і бігли понад річкою туди, де мав би опинитися Бо Сон. Промчали вони повз зливні труби сталеплавильного заводу «Зрівняння», грузькими переходами між соляними ямами Рьонсона, але Бо Сона більше ніхто так і не побачив. Хлопці зупинилися вже біля бухти, де темні води рясніли людьми — тисячі тіл відчайдушно гойдалися, боролися з хвилями, нагадуючи здалеку грудки липкої пшонки, яка

---

¹ У корейців, як і в інших народів Далекого Сходу, прізвище заведено подавати перед ім'ям.

починає ворушитися й підстрибувати, коли нагрівається сковорода.

Хоча вони про це ще не знали, то був початок голоду — спочатку зникли електрика й залізничне сполучення. Коли затихли заводські гудки, Чон До зрозумів, що справи погані. У якийсь момент рибальське судно вийшло на промисел і не повернулось. Із зимою прийшло чорне обмороження, старі люди заснули й не встали. То були перші місяці, ще до того, як почали їсти кору. Гучномовці називали голод «важким березнем», але той голос ішов із Пхеньяна. Чон До ніколи не чув, щоб у Чхонджині це називалося такими словами. Те, що діялося, не потребувало назви — то просто було все: кожен відгризений і з'їдений ніготь, кожен рух повіки вгору після прокидання, кожен похід до сортиру, коли вичавлюєш із себе грудки тирси. Коли ж надія померла, Начальник сирит пустив на дрова нари, і хлопці спали навколо жаровні, що жевріла всю їхню останню ніч. Зранку Начальник зупинив на дорозі радянський «цир» — військовий фургон, який у народі прозивали «вороном» через чорний тент позаду. Залишилося тільки дванадцятьоро хлопчаків — якраз стільки вміщувалося в кузові. Урешті, усім сиротам була одна дорога — в армію. Отак чотирнадцятирічний Чон До став солдатом підземель, спеціально навченим мистецтва бою за нульової видимості.

Там і знайшов його вісім років по тому офіцер Со. Старий, власне, спустився під землю подивитися на Чона До, який зі своєю командою був на нічному завданні в тунелі, що тягся під демілітаризованою зоною на десять кілометрів, мало не до передмість Сеула. Із підземелля вони завжди виходили спиною вперед, щоб очі звикли до світла, — і Чон До мало не наскочив так на офіцера Со, чії плечі й добре розвинений торс свідчили

про те, що цей чоловік виріс у добрі часи, ще до кампаній Чхолліма¹.

— Ти — Пак Чон До? — спитав він.

Коли Чон До обернувся на голос, світло сяяло з-за коротко постриженої сивини офіцера. Шкіра на його обличчі була темніша, ніж під волоссям чи на підборідді: офіцер справляв враження чоловіка, який щойно поголив бороду й густе, здичавіле волосся.

— Я, — відповів Чон До.

— Це ім'я мученика, — сказав він. — Сирітський загін? Чон До кивнув.

— Так. Але сам я не сирота.

Погляд офіцера Со спинився на червоному значку тхеквондиста на грудях юнака.

— Чесно, — відзначив офіцер і кинув Чон До торбу.

Там були сині джинси, жовта футболка з поні, спорядженим для гри в поло, і взуття, що називалося «найками», таке Чон До вже бачив, коли сиріт посилала зустрічати пороми з корейцями, яких привабили з Японії обіцянками партійної роботи та квартирами в Пхеньяні. Діти тримали транспаранти з написами «Ласкаво просимо!» і співали партійних пісень, щоб японські корейці спустилися трапом попри страшний вигляд міста Чхонджин і «воронів», які чекали неподалік і мали відвезти новоприбулих до трудових таборів кванлісо². Чон До немовби тільки вчора спостерігав цих акуратних хлопчиків у новеньких кросівках, які нарешті повернулися додому.

¹ Північнокорейський аналог радянського стахановського руху, започаткований у 1956 році. Виявлявся в заклинах підвищувати виробництво, виконувати п'ятирічний план за чотири роки тощо. Заради цього робітникам рекомендували всяляко збільшувати робочий час за рахунок власних потреб, наприклад «не пити супу» (а отже, рідше відвідувати туалет). Чхолліма — це ім'я казкового крилатого коня.

² Концентраційний табір для політичних в'язнів.

Він узяв жовту футболку.

— І що я маю з цим робити? — спитав він.

— Це твоя нова форма, — відказав офіцер Со. — Ти ж хитавиці не боїшся, еге ж?

Чон До не боявся. Вони сіли на потяг до східного порту Чхольхван, де офіцер Со зафрахтував рибальське судно; команда так злякалася військових гостей, що аж до японських берегів не знімала значків із портретом Кім Ір Сена. Біля поверхні моря Чон До бачив маленьких рибок із крилами, а туман пізнього ранку був такий густий, що кожне вимовлене слово немов зникало в ньому. Цілий день кричали гучномовці, а в кожного з рибалок на грудях був витатуйований портрет дружини. Море було таке примхливе, яким він іще ніколи його не знав: тіло не мало жодної певності, куди переносити свою вагу кожної миті, а проте з цим можна було зжитися. Вітер у снастях, здається, був у згоді з хвилями, які підставляли плечі під корпус судна. І, лежачи на даху стернової рубки під нічними зорями, Чон До відчував, що тут саме те місце, де людина може просто заплющити очі й полегшено зітхнути.

Офіцер Со також узяв на борт перекладача — такого собі Гіля. Гіль читав японські романи на палубі та слухав маленький касетний плеєр через навушники. Чон До тільки раз спробував заговорити з Гілем: спитав його, що той слухає. Але не встиг Чон До розтулити рота, як Гіль зупинив плеєр і промовив слово: «Опера».

Вони мали взяти когось — когось на пляжі — і привезти цю людину з собою додому. Більше нічого офіцер Со про їхню мету не казав.

На другий день у сутінках їм стало видно далекі вогні міста, але капітан не дозволив матросам підпливти ближче.

Подяки

У написанні цієї книжки мені посприяли Національна агенція підтримки мистецтва, Фонд Вайтінга й літературна програма Стенфордського університету. Окремі розділи роману виходили в таких часописах: «Barcelona Review», «Electric Literature», «Faultline», «Fourteen Hills Review», «Granta», «Hayden's Ferry Review», «Playboy», «Southern Indiana Review», «Yalobusha Review», «ZYZZYVA». Також автор глибоко вдячний Медичній бібліотеці Калмановіца в Каліфорнійському університеті Сан-Франциско, де написано більшу частину цієї книжки.

Дуже вдячний тим людям, які супроводжували мене в подорожі до Північної Кореї: доктору Патріку Сяопіну Вану, Вілларду Чхі та вельмишановному доктору Джозефу Мак-К'юну Ха. К'юнмі Чхун, бібліотекареві відділу корейстики Стенфордського університету, і Шеріл Мак-Грат з бібліотеки Вайденера в Гарварді. Неоціненну підтримку мені надав професорсько-викладацький склад літературного факультету Стенфордського університету: Івен Боленд, Елізабет Толлент і Тобіас Вулфф. Дуже дякую Скоттові Гатчінсу, Еду Шварцшильду, Тодду Пірсові, Скіпу Горакі і Нілові Коннеллі — усі вони читали перші редакції роману й давали мудрі поради.

Кращого редактора й шанувальника, ніж Девід Еберс-гофф, годі й відшукати. Воррен Фрейзер, як завжди, — справжній король літературних агентів. Особливі подяки належаться Полу Найту, який пошив свого вчителя в учні. І також не можу втриматися від слів глибокої вдячності доктору Патриції Джонсон, доктору Джеймсу Гарреллу та високошанованій Гейл Гаррелл. Моя дружина дала цій праці натхнення, а діти — високу мету: тож дякую тобі, Стефаніє, і спасибі вам, Джупітере, Джеймсе Джеронімо і Джастіс Еверластінг.

Зміст

Частина перша. <i>Біографія Чона До</i>	13
Частина друга. <i>Зізнання командира Га</i>	246
Подяки	588

Літературно-художнє видання

ДЖОНСОН Адам
Син Начальника сиріт

Роман

Керівник проекту *З. О. Бакуменко*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *О. В. Стратілат*
Редактор *Р. В. Мельників*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *І. О. Гнідая*
Коректор *Г. В. Іванова*

Підписано до друку 25.01.2016. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Adonis». Ум. друк. арк. 31,08.
Наклад 10 000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61012, м. Харків, вул. Енгельса, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби (050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life); (067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

**Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці**

e-mail: publish@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Джонсон А.

Д42 Син Начальника сиріт : роман / Адам Джонсон ; перекл. з англ. Г. Яновської. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 592 с.

ISBN 978-617-12-0502-4 (укр.)

ISBN 978-0-8129-9279-3 (англ.)

З дитинства натренований бачити в темряві тунелів, Чон До — син начальника табору для сиріт — здатен і в житті, що його оточує, роздивитися більше за інших. Темрява для нього — це несвобода, це країна, де голод має смак квітів, де швидка смерть стає проявом найбільшої любові до рідних — заради порятунку від жаху таборів, — де держава замість прав для всіх дарує певні привілеї обраним, називаючи себе найпрогресивнішою демократією у світі. Але й у суцільному мороці є місце кохання і самопожертві, дружбі і честі. Темніше за все — перед світанком...

УДК 821.111(73)

ББК 84.7СПО